

30 oktober 1915

Antwerpse kiekjes (Van onze correspondent Emanuel de Bom).

Hulde aan Puck.

Antwerpen, 26 oktober.

Puck, ge komt in de Rotterdammer!

Hij scheen het te begrijpen, liet één oor zakken, stelde het andere steil rechtop. Zijn ronde ogen bekeken mij komisch. Hij zette een muil op, en hief een langgerekt gekerm aan, alsof hij heel nare dingen vernam. Ik verstond, dat hij meende: "Ai, ik word beroemd!"

En het was of hij de beroemdheid niet zocht. Derhalve kermde hij, en liet één oor zakken.

Ge hebt al lang begrepen, dat de Puck, die ik bedoel, niets anders, noch min noch meer is, dan de vriend van de mens, het trouwe huisdier, hond genaamd. Puck is mijn hond, en ik ken mensen, die minder dan hij de eer van een typografische hulde verdienen.

Hij heeft in deze benarde dagen zijn plicht gedaan. Niet dat het ooit in zijn hondenbrein zal opkomen daarvoor een beloning op te eisen, of een medaille aan zijn hals te willen hebben met de woorden "Antwerpen getrouw!" Hij zal ook geen maatschappij van helden oprichten, met de bedoeling zijn naam in de geschiedenisboeken te laten schitteren, als eenmaal zijn trouwe herdershondenogen zullen geloken zijn. Neen, hij deed zijn plicht, als een uitnemend dier, waardig in de sociëteit "Waak en sluit!" een aanzienlijke betrekking te krijgen. Hij deed dat ten dele uit gehoorzaamheid aan zijn conservatief instinct, en wij vleien onszelf, dat hij het deed uit gehechtheid aan zijn tehuis en aan onze persoon.

Puck heeft ook een odyssee gehad. Ik zie hem nog lopen, met zijn meesters adreskaartje aan zijn hals, door de met glasscherven en stenen bezaaide straten van het beschoten Antwerpen. Hij kwam ook uit de kelder, waar hij zich niets op zijn gemak had gevoeld. “What fools these mortals be!” dacht hij voorzeker met zijn Shakespeare’se naamgenoot, toen hij dat ijselijk gedruis uit alle hemelen op ons hoorde donderen. “Het is godgeklaagd! waar berg ik mijn lijf?” ging hij in zichzelf voort, en zijn twee poten legde hij op mijn borst, en hij dabberde op de twee achterste in onzeglijke onrust. “Weet ik het, arme jongen?” antwoordde ik. En zo bleef hij me radeloos aanstaren, uren lang. Ik verzeker u, dat men met zijn hond een gesprek kan hebben, waar geen menselijke taal bij nodig is. Van oog tot oog gaat dat en, Puck en ik, we hebben elkaar begrepen.

Toen gingen we de straat op. Hij, woest, los, gejaagd ademend, amechtig kuchend, buiten zinnen.

We liepen door het ergst aangetaste kwartier van de stad, en van ophouden was geen sprake. Een jongere kameraad van Puck, luisterend naar de naam van Fick, had dwaasweg versmaad zich bij zijn meesters aan te sluiten en had op de bange tocht een teefje in de gaten gekregen, dat zijn bijzondere belangstelling gaande maakte. In de vreselijke herrie van de voortrukkende menigte, beladen met pak en zak, die het verwenste zuiden de rug toekeerde om in het noorden heil te zoeken, was de jonge drieste Fick opeens uit onze gezichtsstraal verdwaald, misschien wel ergens een zijsteeg van de Nationalestraat in getrokken, met bedoelingen die wellicht eervol waren, maar die toch voor gevolg hadden dat wij hem kwijt waren. Tussen haakjes, vier dagen later stond de jongeheer aan de drempel van ons lege huis – wij hadden elders onze intrek genomen

– en, dank zij voorkomende, liefvallige bureu, konden wij de sukkel al spoedig weer onder dak brengen.

Maar Puck was trouw gebleven, onverzettelijk en onroerbaar, en af en toe keek hij eens om en, in de ongelooflijke woeling van de honderden die vluchtten, verloor hij geen oogwenk zijn baasjes uit het oog.

Daar naderde een garde civiek, een brave kerel, die tot 's ochtends 7 uur aan de stadswallen op zijn post had gedaan, terwijl hij de hele nacht lang de huilende shrapnells uit de richting van Boom hierheen zag vliegen. Toen was eindelijk het verlossende woord gekomen en, waarlijk met verbazende kalmte, zagen wij hem afkomen, in de richting van het onheil, om op de staf der burgerwacht zijn wapens te gaan deponeren. Dat werd daar alles op een hoop bij elkaar gegooid, want er was niemand meer daar om die zaken te ontvangen.

Wij begroetten de kranige landsverdediger, die ons mededeelde, dat hij zo naar zijn buitenwoning trok ergens in een dorpje noordwaarts in onze provincie buiten de lijn der versterkte stelling. Daar staat ook onze woning, die wij sedert 1 augustus 1914 in de brand hadden moeten laten, en waar nu vluchtelingen van verwanten bloede vermoedelijk hun intrek hadden genomen. De vriend was bereid om aan ons verzoek om Puck mee te nemen gehoor te verlenen. En, niet zonder een paar onrustige blikken in onze richting, zagen wij het goede beest, geleid aan een ketting, in de woelige verte verdwijnen.

En nu begon Puck's heldhaftige taak. Nadat de vluchtelingen ook de buitenwoning verlaten hadden, ofwel om verder weg te gaan, ofwel om naar de stedse haardstee terug te keren, werd de goede kerel

aan zijn eenzaam lot overgelaten. En van die dag af heeft hij zijn domein geen ogenblik meer verlaten. Gezeten op zijn plaatsje, op het plankier naast het huis, met één oor steil in de hoogte en het ander slap omhoog, zat hij daar dagen, weken, maanden lang, in de verwachting steeds dat de baasjes zouden weerkeren. En – niemand kwam. Hoorde hij stappen op het paadje langs de tuinpoort, dan hief hij een waarschuwend geblaf aan. Soms meende hij een vertrouwde stem te horen, en dan jankte hij een keer stilletjes. Mistroostig strompelde hij verder, en ging eens kijken in de aarden schotel, waar een goede buurvrouw af en toe de bescheiden kost bezorgde. En als dan de avond daalde, en er was alweer geen sterveling verschenen, dat grote stille huis met gesloten ramen altijd even onroerbaar, dan kwam er een weemoed in hem op en over het wijde land klonk zijn eindeloos klagend gehuil ...

Zekere dag had hij een vreselijke paniek: vlak achter de tuin was een ontploffing gebeurd, een knal, die de luchten deed daveren, en de duivel weet waar dat vandaan kwam. Er moest in de streek allerlei vreemd volk gekomen zijn, grauw in de kleren, en met keteltjes op de kop waarboven een pin uitstak. Puck had er zo al een gezien, en had eens aan zijn botten willen ruiken, uit louter hondengewoonte en omdat het leer nog vers rook.

Maar in die botten zat een mens, en welk een! Opeens was de bot in de richting van Puck's achterdeel gekomen, en de loop van een roer wees dreigend naar hem. Daar had hij het land aan, en een dodelijke angst voor mannen met botten en geweren was in hem gevaren. En nu kwamen diezelfde mannen in zijn nabijheid vuurwerk maken. Zoals gezegd, hij pakte een schrik, en van alteratie sprong hij boven op zijn kot. Maar de ketting waar hij toen aan vast lag wrong zich om zijn hals en het scheelde niets of hij was gewurgd.

Zijn ogen puilden uit, zijn tong werd blauw – het einde was daar. Hij blekte lelijk naar alle kanten en wist niet beter of de wereld stortte in elkaar. Daar daagde gelukkig hulp op, en de reddende hand der buurvrouw maakte hem vrij en gaf hem aan zijn vaderland en zijn baasjes terug.

Het leed was weldra vergeten, en nu begonnen weer de lange dagen, weken, maanden. De ellendige winter kwam, en altijd de eenzaamheid. Een hond is een maatschappelijk wezen, hij heeft graag gezelschap, en een vriendelijk woord is hem zoveel waard als een schotel pap met brokken.

Toen gebeurde het, dat zijn baasjes op een zondag eens naar huis kwamen, na urenlange voetreis door de heide, langs de banen, de uitgebreide prikkeldraadversperringen voorbij. Puck begreep niet, dat daarvoor een hele protocol van passierscheinen en dergelijk tuig nodig was geweest. Hij vergat onmiddellijk de vereenzaming, die hij te lijden had gehad, en bewees door acrobatische sprongen en oorscheurend geblaf dat hij zo blij was als een kermisvogel. En hoe zag hij er uit! Mager, dat ge zijn ribben kon tellen, maar toch gezond. En zijn taak, “waken op de domeinen van zijn heer”, had hij prachtig volbracht. Die dagen was het dan ook kermis voor hem: hij kreeg onmiddellijk boterhammen, vers Amerikaans brood, en hij deed zich tegoed aan alles wat de oorlogskeuken meebracht. Maar o wee, het vertrek! Als hij, na zo’n halve dag weelde, dan weer aan zijn mistroostigheid werd overgelaten, als hij dan weer aan de ketting moest tot de laatste stap verklonken was, als er weer dagen en weken gingen verlopen eer hij zijn volk ging zien, o dan begon hij, in de dalende duisternis, lang lang en hartverscheurend te huilen, dat zijn baasjes in de verte er hun hart van moesten vasthouden.

Eindelijk weer een gebeurtenis; daar kwam vreemd volk, er kwamen mannen af, dezelfde weer met die grauwe pakken en met van diezelfde schrikroeren en blinkende sabels bij, en met vernagelde schoenen, en ze hadden een ladder mee, die ze tegen de gevel plaatsten en zo betraden ze “zijn domein”. Inkwartiering! Dat moest hij zich laten welgevalen. Ze zagen er anders maar triestig uit, de stakkerds. Het was een slagregen, en ze kwamen toe in een beestenwagen, uit het verre westen, vijf dagen en vijf nachten. En daar stonden ze, nat tot op de huid, in een zondvloed die urenlang neerkletterde. En moe ...

En Puck beet niet naar hun enkels. Hij liet één oor zakken ... en keek, als zocht hij zich rekenschap te geven. “Ook mensen ...”. Misschien daalde in zijn hondenverstand de bedenking, dat wij helaas allemaal aardekinderen zijn, en, waar alle mensen de verstand en de kluts hebben verloren, het de plicht is van de honden zich menselijk te gedragen.

En hij is op zijn plaats blijven zitten, en heeft dat hele spel fijn afgekeken, dagen lang, tot ... ze weer weggingen, de sukkels, waar de oorlog raast aan het front, in de loopgraven, aan de IJzer, aan de boord van het graf! ...

Ik heb aan Puck beloofd, dat hij in de Rotterdammer zou komen. Hij mag er van zeggen wat hij wil, hij staat er in.

31 oktober 1915

Men meldt ons uit Eindhoven:

Op de Belgisch-Nederlandse grens, aan deze zijde van de Arendonkse brug, hebben de Duitsers een 2 ½ meter hoge poort gemaakt met een doorgang voor voertuigen en voor voetgangers.

Na het passeren worde de poort onmiddellijk gesloten. Aan beide zijden der afsluiting is de elektrische draadversperring aangebracht.

Lichten van het stoomschip "Gneisenau" te Antwerpen. Bij de val van Antwerpen deed de Belgische overheid het in het begin van de oorlog in beslag genomen Duitse stoomschip Gneisenau aldaar in de Schelde zinken.

Toen aan de Nederlandse regering bleek dat een Nederlandse maatschappij zich contractueel zou gaan verbinden om genoemd vaartuig te lichten, heeft zij ter kennis van bedoelde maatschappij gebracht, dat haar niet zou kunnen worden toegestaan tot voormeld doel het vereiste bergingsmateriaal van Nederland naar Antwerpen te vervoeren.

1 november 1915

Antwerpse kiekjes.

Hengstenkeuring (van onze correspondent Emanuel de Bom).

Antwerpen, 27 oktober.

Ik ben hengsten gaan keuren ...

En, ziehier:

Het was vanmorgen omtrent half elf te doen op de Singel, hier als "boulevard" mondgemeen, en officieel: Handelslei. Ik kwam er toe, als de keuring reeds in volle actie was en aan weerskanten onder de herfstige bomen de nieuwsgierige liefhebbers samengedromd stonden achter een gespannen touw. Daarbinnen was de arena: reeds van ver zag ik de reusachtige schonken, de trotse, met manen omwufde nekken, de forse dijen en stevige poten. Een groepje

heren met bolhoeden op, paperassen onder de arm, waren druk bezig met de bezichtiging, dan werd op de papieren aantekening gehouden en de hengst mocht een keer draven. Als het prachtige dier, steigerend en eerst scheef lopend, aan de teugel vastgehouden door de baas van het paard of zijn paardenknecht, zijn ritje deed, dan was het in een groepje, en ook bij de mensen aan weerskanten in de lei, een belangstellend nagapen en men zag dat ze allen het beest goed opnamen, om dan in bedenkelijk hoofdschudden hun kritisch oordeel te vellen, ofwel, hevig, knikkend, te getuigen van warme waardering.

Gardevils en burgerpolitie met Belgische driekleur op de armband, liepen over en weer en handhaafden de openbare rust en veiligheid.

Ondertussen stonden op twee rijen de bonken van hengsten te trappelen, onder de hoede van hun baas, die ze langs de gulle schonken streelde. Er waren er van diverse kleuren, gaande van het blonde ambergele tot het ebbenhout zwarte; er waren er zilverbonte, grijs gespikkelde, vossen met gouden vacht en manen als van brosvlas, door de wind opgewaaid als de haren van lisbloemen. De zweep klonk ophitsend met knetterende slagen en af en toe overgalmde een langgerekt gehinnik of een kort, zenuwachtig gegil van de beesten het hele gedoe. De hengsten keken door hun goede ogen, verdoft door de zware leden, alsof ze daarbinnen, in log peinzen, hun eigen verdoken onmetelijke kracht overwogen. Sommige hadden stompe, gedrukte voorhoofden als bizons. Hun ruggen waren als bedden die onder de zwaarte wat inzakten. De dijen waren mollige rondingen, waar nu en dan een rilling doorvaarde. De staarten, samengetrest met strohalmen, herinnerden aan pruiken van aristocraten van voor 1789. De zware schonken, de brede buiken, heel dat compacte gebouw stond stevig

op poten, die, breed en zwaar van beenderen, aan de enkels ruig waren. Met de voorpoten stonden ze almaar de grond te beploegen, ongeduldig trappelend. Als de zon, die door paarse schalieachtige wolkenpakken af en toe boorde, op die paardenmenigte viel, was het een vrolijke wuiving van vlas of van pikzwarte vlechten ...

En toen ze draafden, was het een kostelijk schouwspel; al de verzamelde spierkracht kwam daar tot zijn recht; en dapper klonk de hoef op de stevige grond: "De aarde zingt als zijn voet haar aanraakt", las ik eens, dat Shakespeare moet geschreven hebben. De heerlijke paardenlijven! Er waren er, die de borst vol erepenningen hadden, zegetekens uit vroegere prijskampen. Sommige hadden een glans als van honing of van deugdelijk gebakken brood; andere waren fluwelig bruin als de schone oliekop van een pijp. Liepen ze stil, dan wiegden hun schonken als die van onze natiepaarden. De paardenknecht was maar een mager beestje naast zo'n reus en hij had werk om bij te houden: zijn benen wipten bij het lopen mateloos hoog op, naast dat lijf als een laverend schip, dat tenslotte het rechte spoor houdt. Er waren paarden zo zwart en met zulke donkere kroezige manen, dat men er moest bij denken aan Afrikaanse vrouwen, l'Africaine ...

Heel de weelde van de polder was daar bijeen vergaderd. Zij waren komen afgezakt van Stabroek, van Wilmarsdonk, van Oorderen, van Berendrecht, van Zandvliet, ook wel uit het zuiden, van Aartselaar, van Kontich; maar die uit de polder leken me het bijzonderst. Denk aan de oneindige groene grazigheid van de landouwen van het polderland, begrensd door de Schelde, en waarboven de wolken varen als luchtschepen, komend van de zee. Het is ons eigen land, want wij hebben het gewonnen met eigen handen op de wateren. En die paarden, dat zijn de edele telers, die het ras bestendigen. Kan

men er genoegzaam zorg voor hebben? De mens vergeet zichzelf om u, o edele hengst, met het vuur in de ogen en die goedheid toch van sterk beest!

Wat gold het hier eigenlijk? Het was geen prijskamp als andere jaren, alleen een keuring, maar de bezitters stellen steeds hoog op prijs, om door de bevoegde officiële heren met een goedkeuring van hun kwekeling te mogen heengaan. “Ga, en vermenigvuldig!” zegt de heer, en een man komt met een gloeiend ijzer en drukt in de nek, valk bij de maan, naast de letter O (onderzocht) een letter A (aangenomen).

Een nietig rookwolkje stijgt op onder de manen, het paard schudt even zijn kop, zijn huidhaar is maar wat aangebrand. Voorzien van zijn ambtelijke goedkeuring, mag de hengst gerust zijn gangen gaan ...

Men vertelt me, dat het getal der ingeschreven paarden voor de tijdsomstandigheden redelijk groot was. Er waren er 44. Om “in dienst te treden” moeten de hengsten 30 maanden oud zijn. Zij die niet aan hoge eisen beantwoorden, worden onverbiddelijk afgekeurd. Ik heb zo paardenkwekers zien afdruipten, zonder A, die stilzwijgend hun wrevel verkroppen, terwijl de concurrenten, met A, met pijnlijke belangstelling naar de oorzaak der afwijzing kwamen informeren ...

De Belgische regering werkte de paardenkweek fel in de hand. De Belgische kwekers zoeken vooral grote dieren. Het Ardennees ras is haast uitgestorven, de meeste die we hier zien, zijn van Brabants-Henegouws ras. Het eigenlijk Vlaamse paard wordt vooral in de omstreken van Brugge gekweekt.

Dat alles wordt me welwillend aan het verstand gebracht door een kundige inspecteur-regeringsveearts, naar wiens wijze woorden ik belangstellend heb geluisterd. Want, zo alle dieren goed en interessant zijn, wat een edel wezen is dan een paard! En heeft men het al genoeg gezegd? Men “slacht mensen als dieren”, nu helaas, hoeveel prachtige paarden vonden in dit schandjaar 1914-15 hun graf? Mens, mens, wat hebt ge met uw “mindere” broer gedaan?

Wat nu vooral te kort schiet, is het voedsel. Ziedaar een paard, dat naast zijn O geen A heeft gekregen, en terecht: het waggelt van achter, het staat niet stevig op zijn poten, het is te laag van rug, te eng van borst, de beenderen zijn te slap. Onder de knie moeten ze dik zijn, en het achterdeel goed ontwikkeld, ook de hals pezig en vast. Dik zijn is goed, mits overal evenredig, de benen niet te fijn tegenover de dikke schonken en buik. Kijk, dat paard zakt door zijn “kogels”, zijn gewrichten zijn zwak, de pezen te veel gespannen: dat lijdt te veel.

Die daar is te veel opgeboffeld in Holland: het is een vluchteling en hij heeft zich aan de Hollandse weiden te goed gedaan; veel te goed: zijn premie is van 800 op 600 frank gevallen ... Want deze paardenkwekers krijgen premies, ziet ge, om ze te steunen in hun werk, dat van nationaal belang mag heten. Er is voedsel te kort, zegde ik. De haver kost zotte prijzen en het rantsoen is te beperkt. De hoeveelheid haver, die nu aan dekhengsten besteed wordt, is te gering: wat ze in de wei gekregen hebben, is onvoldoende.

Onze provincie is goed voor de kweek. Dat is er de laatste vijftientig jaar veel op vooruitgegaan. De boeren hebben er ambitie op gekregen en hebben zich in Brabant en Henegouwen beste voortbrengers aangeschaft. Weet ge, dat zo’n hengst een 25 à 30.000 frank kan kosten? Kijk, die daar is er een van 10 à 12.000

frank! De boeren verenigen zich soms om zo'n heel dure te kopen. En dat kapitaal is rentegevend. Velen hebben goede merries, en de opbrengst is talrijk en deugdelijk. Voor iedere dekking krijgen ze 100 F betaald. En dan de prijsskampen, de jaarlijkse premies ... Een zogenaamde bewaarpremie bedraagt tot 5000 frank, en wordt jaarlijks met 500 frank uitbetaald, zolang ze blijken "goed" te blijven. De concurrenten van de eerste categorie behoren tot de arrondissementen Antwerpen, Mechelen, Turnhout, omvatten de hele provincie. Dan zijn er nog twee premies, de eerste van 700, de tweede van 500 frank, de laatste alleen te bekomen door wie vroeger de eerste premie reeds heeft gehad. Zo is er een heel systeem van bescherming, dat prachtige resultaten heeft opgeleverd ...

Men heeft gedacht, dat de machine het paard nutteloos zou maken. Maar ... de prijzen voor goede dieren stijgen voortdurend. En nu met de oorlog gaan ze zotte prijzen! Zotte prijzen, ik herhaal het nog eens!

Eén vrees: zullen ze van zekere zijde niet teveel van onze nationale hengsten opkopen? In Holland maken ze zelfs werk van de niet goedgekeurde (die zonder A!) en in Zeeuws-Vlaanderen maken ze daar uitstekende hengsten van ... Dat wordt voor België misschien nog een bron van inkomsten, al die afgekeurde hengsten ...

Deze oorlog heeft de verbetering van het paardenras op zijn minst voor 25 jaar achteruitgesteld: meest alle goede merries zijn weg, of afwezig ... Maar als onze boeren voortgaan en het helemaal te pakken krijgen, dan breken nog goede dagen aan voor de paardenkweek. Wie een 8 of 10 jaar geleden te Berendrecht de kweek begon werd voor zot gescholden, daar hij voor een hengst 12.000 F betaalde. Na enkele jaren zien ze allemaal in, dat het een

gouden zaak is. Dat het eerst niet opschoot lag aan het systeem: “van haver krijgen ze kwade voeten”, zegde men, wel, het is juist andersom: door haver te geven maakt ge stalen paarden ... En ondertussen verbeteren ze op de grond met fosfaten, het gras schiet weliger op, het bloed der paarden wordt er ook rijker door ...

En ... enne ... wat dunkt u, waarde inspecteur, omtrent een verbetering van het menseras?

Het men-sen-ras! Wel, dat is delicaat zulle ... Daar een andere maal over, nietwaar?

2 november 1915

De Duitse overheid te Antwerpen heeft, naar wij in Belgische bladen lezen, de volgende verordening uitgevaardigd:

Art. I. Alle fabrieken, werkplaatsen, handelaars en particulieren der stad Antwerpen, die in het bezit zijn van de onder art. II nader aangeduide machines en materialen, zijn verplicht hun voorraden volgens aantal en soort op te geven.

Art. II. De verplichting tot aangifte bestaat voor de volgende machines en materialen:

1. Locomotieven (of zij verplaatsbaar zijn of niet moet opgegeven worden, alsook het vermogen in paardenkracht);
2. Dynamo's en elektromotoren (of zij voor gelijkstroom of draaistroom geschikt zijn moet opgegeven worden, alsook het vermogen in kilowatts, het aantal omwentelingen, de spanning, enz.);
3. Accumulatoren en andere elektrische toestellen;

4. Leidingmateriaal voor elektriciteit (opgave van de doorsnede van de geleiding en aanduiding of het geïsoleerd of blank is, van koper, ijzer of zink is);
  5. Benzinemotoren (opgave van de bouwwijze, het vermogen en het toerental);
  6. Mengelmachines voor het vervaardigen van beton (opgave van de bouwwijze en het vermogen);
  7. Veldbaanmateriaal (rails, wagons, enz.);
  8. Machines voor het bewerken van hout (bijzonderlijk zaagramen, cirkelzagen, lintzagen, schaafbanken);
  9. Voorraden aan buizen (aantal, lengte, diameter, materiaal);
  10. Voorraden aan zakken (aantal, grootte, soort van de stof).
- Art. III. Door de bezitters moeten overzichtelijke en duidelijk geschreven lijsten van de hoger aangeduide machines en materialen, welke al de door art. II verlangde opgaven moeten bevatten, opgesteld worden, en ten laatste op 10 november 1915 bij de Kaiserliche Fortikation in Antwerpen, Vestingstraat, n° 69, ingeleverd worden.

Art. IV. Wie het bezit van de onder art. II genoemde machines en materialen geheel of ten dele verbergt, of dit te laat of onnauwkeurig opgeeft, wordt met een geldboete van ten hoogste 8000 mark, of met gevangenisstraf van ten hoogste 6 maanden gestraft.

6 november 1915

Men meldt ons uit Breda op 5 november: Heden werd de ganse dag zwaar aanhoudend kanongebulder uit zuidwestelijke richting gehoord.

11 november 1915

Onze correspondent schrijft uit Brussel:

Hieronder volgt een opgave van de voornaamste besluiten, in de laatste dagen bekend gemaakt.

Een besluit van 31 oktober luidt: Tot bevordering van de veeteelt bepaal ik hierbij, dat de uit Nederland ingevoerde teeltkoeien, die over de bewakingsposten Essen en Maaseik binnen mogen en hier op de linkerhoorn met het hoornbrandmerk E (Essen) of M (Maaseik) en een volgnummer voorzien worden, van alle opeising verschoond blijven. De bezitters der koeien moeten op elk verlangen een door de bewakingsveearts voor elk afzonderlijk dier af te leveren bewijsschrift overleggen, waaruit blijkt, dat de dieren met het vermelde hoornmerk over de bewakingspost werden ingevoerd. In het bewijsschrift moeten buiten het hoornmerk, ouderdom, kleur, merk of welk ander bijzonder kenmerk van elk dier afzonderlijk aangegeven zijn.

17 november 1915

Uit Antwerpen.

De Duitse gouverneur van Antwerpen heeft de volgende verordening uitgevaardigd:

Alle op gele bulletin bij de Kraftfahrstelle Antwerpen aangegeven voorraden van Automobiel- en Motorrijwielbanden (buiten- en binnenbanden), nieuwe of gebruikte, ook deze welke voor oude rekgom gebruikt kunnen worden, zijn tot en met 20 november 1915 bij het gummidepot der Kraftfahrstellen, Minerva-Fabrik, Berchem, Karel Oomsstraat, van 9 tot 12 en 15 tot 18 uur (Duitse tijd) af te leveren.

Deze verordening is voorlopig alleen maar geldig voor Antwerpenstad en de gemeenten tot de buitenforten. Voor verder afgelegen

gemeenten in de provincie Antwerpen gelden de verordeningen van de bevoegde Kreischefs.

De afgeleverde banden worden op de Kraftfahrstelle nagezien, geschat en betaald volgens hun waarde.

Het bewijs der gedane aanmelding van de afgeleverde goederen moet aangeboden worden.

Alle bovenvermelde banden enz., welke tot 20 november 1915 niet afgeleverd zijn, worden als eigendom van het Duitse rijk beschouwd en aangeslagen.

19 november 1915

Churchill en Antwerpen.

Londen, 18 november. De Daily Telegraph ontvangt het volgend telegram, woensdagavond uit Havre verzonden:

Een ooggetuige van de gebeurtenissen voor en na de ontruiming van de vesting Antwerpen heeft mij enige bijzonderheden dienaangaande medegedeeld. De Belgische generale staf en de regering achtten, met het oog op de vernietiging van de buitenste fortenlinie door het vuur van het zware Duitse geschut, de ontruiming van die linie onafwijsbaar. Het veldleger moest er uit terugtrekken en een nieuwe verdedigingslinie inrichten in samenwerking met het Franse leger aan de Dender. Het leger dat de vesting verdedigde, zou te Antwerpen blijven.

Op 2 oktober zou juist de aftocht beginnen, toen Churchill aankwam en de Belgische ministerraad te kennen gaf, dat Antwerpen niet kon worden prijsgegeven en dat de Engelse regering besloten had de stad ter hulp te komen door het zenden van aanzienlijke

strijdkrachten, die reeds onderweg waren. De argumenten van de eerste lord van de admiraliteit waren zo overtuigend, dat de Belgische regering besloot de strijd voort te zetten en de aftocht te staken en aan de officieren en ambtenaren die de stad hadden verlaten opdracht gaf terug te keren. Doch de versterkingen bleken niet zo talrijk te zijn als was aangekondigd. De Engelse soldaten streken heldhaftig aan de zijde der Belgische, doch een week later moest tot de ontruiming van de stad worden besloten. Een deel der vestingtroepen, die zich ten westen van de stad bevonden, waren niet in staat zich bij het hoofdleger te voegen en moesten zich laten internen door de Nederlanders. Het veldleger slaagde er in te ontkomen, doch kon pas een nieuwe linie inrichten aan de IJzer in plaats van aan de Dender.¹

29 november 1915

Het Belgische ministerie van buitenlandse zaken maakt het volgende bekend:

“De heer Winston Churchill sprak, in zijn verklaringen aan het Engelse parlement, de 15^e november gedaan, betreffende het rechtvaardigen van zijn handelswijze als eerste lord van de admiraliteit, over de Engelse marinetroepen, die Antwerpen ter hulp zijn gekomen. In de door hem gedane uitleggingen heeft zijn geheugen gefaald, wat aanleiding tot vergissingen heeft gegeven. “De marinebrigade, zegde de redenaar, was bestemd om in de loopgraven aan de zijde van de uitgeputte Belgische soldaten en van de bevolking der stad te gaan strijden.” Het is onze plicht de

---

¹ Naar men zich herinnert, heeft Churchill het in zijn Lagerhuisrede een voordeel voor de expeditie naar Antwerpen genoemd, dat dientengevolge de linie aan de IJzer kon worden gevormd in plaats van een 20 of 30 mijl meer naar het zuiden. – Redactie.

aandacht op deze gedeeltelijke onjuist beweringen te trekken, want er hebben nooit Belgische burgers in de rondom Antwerpen liggende loopgraven gestreden en evenmin in de andere gemeenten van het land.”

Laat de kleine kinderen tot mij komen (van onze correspondent Emanuel de Bom).

Antwerpen, 24 november.

Of laat er ons zelf heen gaan ...

De tram naar Zurenborg op – terwijl het over de stad motregent – en stoppen aan de Kleine Beerstraat. Daar staan we onmiddellijk vlak voor het melkwitte gebouw, dat een vereerde naam draagt: Kinderpleeghuis Elisabeth ... Moeder van onze soldaten, hier patroneert uw edele naam een werk, dat heil brengt aan de geslachten die zullen volgen op de smartelijk beroemde generatie die de wreedheid van de oorlog heeft ondergaan, met heldhaftigheid. Hier buigen innige vrouwengestalten zich over het leed van al die het niet kunnen klagen met woorden; de zwakste der nieuwgeborenen.

En al dadelijk voel ik, waar ik me bevind tegenover de gulle, machtig gezonde, blijzinnige Vlaamse vrouw, die aan het hoofd van deze instelling staat, - een ware Renaissance-vrouw, zoals Rubens of de drost Hooft ze graag zagen – dat hier met kloeke hand gegrepen wordt naar de wortelen van het kwaad, dat deze liefdadigheid zich niet nors officieel aanstelt, maar in hartelijkheid zich geheel geeft. Het onverwoestbaar goed humeur van mevrouw Gillis deed me denken aan de titel van een cantate: Vrolijk zijn in de Heer!

En dat in deze beroerde tijden! Hoe hebt u de donkere dagen van oktober 1914 meegemaakt?

Het huis lag hier vol gekwetste soldaten: wij hadden een ambulance op de tweede verdieping ingericht. De 1^e september 's nachts komen er een 22-tal binnen. Madame, kom nu eens zien! Daar stonden in de gang zes van onze jongens, zwetend, afgemat, beladen met pak en zak: en op iedere arm ... een zuigeling! Ge gaat ons toch niet terugzenden, nietwaar? De kerels kwamen, te voet, van Haacht, bij Aarschot, in Brabant! Daar was een moederhuis, en het stond midden in het vuur. Tweemaal reeds waren bommen ingeslagen. Een officier had tot de jongens geroepen: enige mannen van goede wil! En ze waren erheen gestormd, onder het hagelen der kartetsen, en waren teruggekomen met achttien kleine hummeltjes op de arm! De bestuurster was erbij gebleven tot het laatst en die haalden we er ook uit. Alles werd in een karretje gestopt, waar plaats was voor zes personen. Geen melk! geen verschoning voor de kinderen! Vier stierven onderweg en werden in suikerkisten begraven. De reis duurde twee volle dagen – en, na al dat wee, hoe zagen ze er uit! Och meneer, ik vertel het u liever niet ...

En wat hebt u dan verder met die kinderen gedaan? Gedurende de beschieting?

Op woensdag de 7^e oktober, de dag der beschieting, zijn de kleuters allen naar Holland gestuurd. Dat was geen kleinigheid. Er werden twee tramwagens gehuurd, en al onze beschermelingen werden, netjes ingepakt en van het nodige voorzien, onder het geleide van 8 verpleegsters en van burgerwachten naar het station gebracht. Daar werden twee compartimenten in de trein voorbehouden en twee afgekeurde soldaten reisden mee. Ze hadden een brief mee

voor de stationschef te Essen, die het kroost onder dak bracht in de machinistenkamer. Daar bleven ze woensdag en donderdag, terwijl het hier shrapnels regende. Bedenk, er waren daar twee te vroeg geborenen bij! Toch zijn ze alle in goede staat toegekomen. Te Essen werd getelefoneerd naar het steuncomité te Amsterdam, van waar onmiddellijk werd geantwoord: laat ze komen! En daar zijn ze allen ondergebracht in een zusterinstelling, het Emma kinderpleeghuis der Sarphatistraat, waar ze een zaal voor zich alleen kregen, en waar ons eigen personeel heer en meester was! Wij kunnen zo iets nooit vergeten. We weten bij ervaring: dankbaarheid is niet bestendig van duur, maar ons leven lang zullen we het herhalen: Holland is prachtig geweest! En alles zonder beslag, zonder “aanstellerij” ... We hebben veel geleerd in deze oorlog ...

En waar zijn de kleinen nu?

U gaat ze straks zien. Maar, weet u waar ik het fierst op ben? Wij hebben een Duits kindje gered ... En echt dutske ... och arme ... het is zo'n aardig snuitje ... En toen we later – maar daar zullen we maar niet op ingaan, he? – met autoriteiten last hebben gekregen, dan is dat dutske ook ons ter hulp gekomen ... Wat een tijden, nietwaar? Wij hebben nl. later 78 Duitse soldaten moeten inkwartieren ... Dat is nu gelukkig weer achter de rug. En nu wijden we ons weer aan ons oude werk, dat ons de handen vol geeft.

Wij gingen nu het gesticht eens doorlopen; de wachtzaal voor de moeders, de raadplegingskamer, waar de kinderen gewogen worden en door de dokter onderzocht, alles naar de jongste methoden; de operatiezaal; de dagkribbe; de keuken, met al de toestellen voor sterilisatie der melk, de verkoelbakken, de ontsmettingstoestellen; de broeikast, waar de te vroeg geborenen

en onderkomelingen verblijven, de ziekenkamers, de linnenkasten: niets werd mij onthouden, en ik moet zeggen, het was alles keurig. In de kinderkamer zag ik de Duitskes: een lag te kraaien, een ander kuchte zoetjes ... En de erbarmelijkste romannetjes werden mij verteld. O de werkelijkheid is duizendmaal wreder dan wat een romanschrijver zich kan verbeelden. Hier een kindje, wiens moeder krankzinnig is geworden; daar een, wiens vader in de gevangenis zit; verder ... ontzaglijke histories ...

En over allen waakt de moederlijke bezorgdheid van de goede "Elisabeth"!

Tijdens de oorlog profiteerden 805 kinderen van de profylactische behandeling (3,3 % overlijdens); 411 zieke kinderen werden verpleegd, waarvan slechts 0,7 % stierven; in de ziekenkamers werden 92 kinderen verpleegd, waarvan 15,2 % niet konden gered worden; wat niet veel is, als men bedenkt, dat de meesten wanhopige gevallen waren.

Ik moet nog vermelden, dat er sedert het begin van de oorlog een melkbedeling ingericht is, waar de armbesturen van Antwerpen, Borgerhout en Berchem de kosten van dragen; de zogende moeders gaan naar de spijshuizen. En bovendien is het gesticht nog een school voor kindermeiden, die dit jaar nog vier gediplomeerde meisjes heeft afgeleverd.

Het is dan begrijpelijk, nietwaar, dat, waar hier met zoveel toewijding aan kindercare wordt gedaan, er ook niet zonder enige verontwaardiging gelezen werd, dat in een oproep door Belgische landgenoten gedaan, kon beweerd worden, dat alle kindertjes hier "vergaan als sneeuw voor de zon"! ...

Ik heb daarover menig verbolgen schrijven ontvangen en menige bittere klacht gehoord, maar ik meen, dat ik u daar thans voor heden genoeg over gezegd heb. Het vaderland heeft zich over het lot van onze zuigelingen in België inderdaad niet ongerust te maken.

30 november 1915

Een noodkreet uit Antwerpen (van onze correspondent Emanuel de Bom).

Antwerpen, 26 november.

Een noodkreet, nu – ik weet, dat niemand dit een sensationele titel zal noemen. En toch wilde ik wel, dat hij “sensatie maakte”, dat hij deed rillen in het land.

Er heerst nu nood over heel de wereld, maar wij zien het best wat onmiddellijk in onze omgeving wordt geleden. En als ieder het zijne wil zeggen en klagen, dan wordt het een klaaggezing dat misschien tot in de hemel zal gehoord worden ... Mogen voorlopig de oren van mijn medeburgers er alvast niet doof voor blijven!

Ik heb een brief ontvangen, al enige weken geleden, en die heeft me diep geschokt. Ik verwijt me zelf – maar ik verontschuldigd mezelf ook dadelijk, want een mens heeft maar twee handen – dat ik nog niet eerder naar mijn pen heb gegrepen, om daar de aandacht voor te vragen.

In vroeger jaren, toen we nog leefden in zoete peis en vrede (de mensen maakten ook wel ruzie, maar ze eisten er geen bloed bij) heb ik u al eens meer over de instelling geschreven die ik bedoel: het werk van onze Antwerpse schoolmeesters Diesterweg.

Diesterweg is in zijn bestaan bedreigd! De vereniging, die nu twintig jaar lang zo'n prachtig werk verrichtte tot heil van onze jeugd, Diesterweg lijdt schipbreuk. Ik roep; alleman aan dek! en vraag steun.

Ziehier beknopt de geschiedenis van Diesterweg. De 14^e januari 1892 werd de kring gesticht door 750 Antwerpse gemeenteonderwijzers en onderwijzeressen. Zij gaven van 1894 af een maandblad uit, dat geestelijke en stoffelijke vakbelangen behartigde: Ons Woord – en dat woord is vlees geworden!

In februari 1914 kwam de Hulpkas voor behoeftige schoolkinderen ter wereld, gesteund door een kledingcomité, dat in 1902 werd gesticht.

In 1895 ontstond Diesterweg's Gemengd Koor, dat naam maakte met zijn 20 concerten, waar heel Antwerpen naar toe gaat.

Verder voltooiden het werk: een reiscomité, een ziekenfonds, een ondersteuningsfonds, een boekerij, de uitbreiding der normale studies, een toneelafdeling, vervolmakingsleergangen, en, bij de zangafdeling, een vioolcursus, een spaarfonds, en leesavonden.

De Hulpkas zorgde allereerst voor voedselbedeling aan de behoeftige schoolkinderen: op 20 jaar werden aan 19.000 kinderen zowat 1.310.000 eetmalen verstrekt, wat 85.500 frank gekost heeft.

In 1895 werden de vakantiekolonies gesticht, met name te Hastières, Hamois, Uitkerke bij Blankenberge en te Westmalle. In groepen van 25 kinderen, onder het geleide van onderwijzers en onderwijzeressen, kreeg onze jeugd jaarlijks een lucht- en zonnebad van belang.

Maar in 1904 kon men reeds een Bestendige Schoolkolonie oprichten te Heide bij Kalmthout, midden in de harslucht van onze mastbossen. Dat gebouw kostte zowat een 125.000 frank. Er werden in de loop van deze 20 jaar een 1900 kinderen geherbergd. Het aantal verblijfdagen was 204.000! Daar werd een proef genomen met de “school in openlucht”, die toekomstmuziek, waar nu eindelijk eens ernst mee gemaakt moest worden!

Al de schoolkolonies samen gaven het fraaie resultaat van 279.000 verblijfdagen, de totale uitgaven bedroegen 550.000 frank.

Maar het is niet uit! U krijgt nog welsprekende cijfers!

Diesteweg's kledingswerk, in 1895 gesticht, heeft 16.000 leerlingen aan kledingstukken geholpen, waar dames- en wijkcomités en een hele organisatie van liefdadige kringen de centen voor bij elkaar kregen.

In het geheel hebben onze Antwerpse schoolmeesters van Diesteweg een kapitaal van circa 372.600 frank bijeen gebracht, waarvan een deel afkomstig uit officiële subsidies, nl.: van de stad Antwerpen, 144.000 frank; van de provincie Antwerpen, 13.600; van beschermende leden: 44.000; opbrengst der concerten: 53.500; stichting van bedden in de kolonie te Heide 25.000; van tombola's 39.500; verkoop van tin, lood, koper enz., 10.000; en albumdozen, bussen, 43.000 frank.

Dat deden onze Antwerpse pedagogen, die dag aan dag hun vaak ondankebaar en zeker niet voldoende gewaardeerde taak met zoveel toewijding vervullen, buiten hun werkuren, uit liefde voor het volkskind, wiens behoeften zij beter dan wie ook kennen ...

En kijk, ook tijdens de oorlog heeft Diesterweg het zijne gedaan: de kolonie moest gesloten worden op 20 augustus 1914. Toch konden er 151 kinderen opgenomen worden in het eerste oorlogsjaar en ruim 800 kledingstukken werden uitgedeeld. In oktober werden 183 vluchtelingen onder dak gebracht. De hulpkas steunde van november 1914 af het werk der schoolsoep in de kindertuinen: het bekostigde tot op 31 juli 1915 circa 122.000 eetmalen aan 1191 kinderen.

Ook wijst het maatschappelijk jaar 1915, op 15 maart ll. gesloten, op een tekort van ruim 10.000 frank.

Toch werden ondertussen nog nieuwe bijdragen tot de schoolsoep verstrekt; maar ook onderhoud, beheer en bewaking der schoolvilla eisen middelen en van het uitbreken van de oorlog af, vloeiende geen cent aan inkomen meer toe!

De hulpkas – dat werk van onverdroten toewijding – moet nu gered worden van de ondergang. Al wie er wat voor voelt zal zijn bijdrage niet willen weigeren en spoedig de voorzitter van Diesterweg's Hulpkas, de heer Huib. Serneels, Lange Ypermanstraat 41, te Antwerpen, met het klinkend bewijs van zijn sympathie verheugen.

9 december 1915

Over geld – Uit Antwerpen (Van onze correspondent Emanuel de Bom).

Antwerpen, 6 december.

Dit recht moet u me laten wedervaren: ik schrijf u zelden of nooit over geld. Wat niet wil zeggen – u verstaat me, zonder spreken ...

Maar vandaag moet ik u over geld spreken, want het gaat hier om geen kleinigheid, en het belang van mijn medeburgers is ermee gemoeid.

Dat een stad als Antwerpen door de oorlog voor lastige financiële vraagstukken is komen te staan, hoeft wel geen nader betoog. Laat ik u maar even eraan herinneren, dat in november 1914 aan onze stad en de gemeenten der omheining een gezamenlijke oorlogsbelasting van 50 miljoen frank was opgelegd geworden. Daarvan waren 15 miljoen betaald, toen het Duitse gouvernement besloot een belasting te heffen voor heel België – en dit krachtens artikelen 48 en 49 van de Haagse conventie van 18 oktober 1907 (oorlogsrecht te lande) – ten bedrage van 480 miljoen frank, waar elk der Belgische provincies voor een negende deel aansprakelijk voor was. Daarmee verviel de verplichting voor de stad, om de resterende 35 miljoen te betalen, maar kwamen nieuwe verplichtingen in de plaats. De daartoe benodigde geldmiddelen werden door de stad ontleend aan plaatselijke bankiers, firma's en particulieren. Die lening vervalt nu op 15 december 1915.

Om aan de nood der tijden het hoofd te bieden, heeft de stad verder almaar leningen moeten aangaan: het lenigen der werkloosheid, onderstand van alle aard, 2 miljoen frank schadeloosstelling voor de troebelen in augustus alhier (wet van vendémiaire), rekwisities enz.: dat alles moest betaald worden uit onze kas.

Stel daar tegenover, dat de inkomsten van de haven tot op het minimum geslonken zijn, en u zal begrijpen, dat zuinigheid in de eerste plaats geboden was. De openbare diensten moesten toch degelijk voorgezet worden. De wedde van alle ambtenaren is alvast van de aanvang af met 25 procent verminderd.

Nu beschikt gelukkig Antwerpen over uitmuntend krediet, en het ontbreekt onze medeburgers niet aan een zekere wijsgerige berusting tegenover de slagen van het noodlot.

Die wijsbegeerte zal hen nu meer dan ooit te pas komen, want ons wacht eerstdaags een nieuwe beproeving. Om de oorlogsschulden te delgen, en daar het niet opgaat voortdurend op ons krediet te blijven teren, ziet het stadsbestuur zich verplicht voor 1916 een nieuwe belasting in te voeren, die circa 6 miljoen frank moet opbrengen.

Wie nu echter denkt, dat Antwerpen alleen voor zulke beproeving staat, heeft het mis: de stad Brussel staat nu voor een belasting, die ongeveer het dubbele bedraagt van wat de bewoners der hoofdstad tot nog toe hadden op te leveren.

Het is geen verheugende sinterklaas, dit jaar – maar ... wie zal ons beletten te blijven hopen op spoedige, spoedige kentering van het lot?

Ende despereert niet, medeburgers!

12 december 1915

Nieuwe arrestaties in België.

Een der correspondenten van de Tijd aan de grens meldt:

De directeur der Maas- en Kempenbode te Maaseik, de heer P. van Venckenray, is door de Duitsers gevangen genomen en naar Aken gevoerd, terwijl zijn zoon over de grenzen is gevlucht, ten einde zich te doen inlijven in het Belgische leger. Sedert een veertiental dagen zit te Antwerpen gevangen de heer Albert François met zijn echtgenote. Als administrateur van de Banque du Centre heeft hij

zich veel moeite gegeven om het economische leven zoveel mogelijk te herstellen.

17 december 1915

Men meldt ons uit westelijk Zeeuws-Vlaanderen:

De hevige ontploffing, die woensdagmorgen te Klundert is waargenomen, is ook door geheel Zeeuws-Vlaanderen gehoord. Men vermoedt, dat in het naburige België een munitiefabriek in de lucht is gevlogen.

Van het westelijk oorlogsfront hoort men gehele dagen door het kanongebulder.

In de vergadering van de Antwerpse gemeente heeft het raadslid Weyler, woensdag, volgens het verslag, dat wij in het Vlaamsche Nieuws aantreffen, beweerd, dat door de vreemde en plaatselijke bladen geruchten waren verspreid geworden, die wilden, dat door het College de toestemming zou geweigerd zijn geworden aan de families van gesneuvelde soldaten, tot het oprichten van gedenkstenen en het leggen van kransen op de graven der gesneuvelden.

De burgemeester heeft daarop geantwoord, dat de geruchten, in de dagbladen verspreid, alle grond missen. Het college eerbiedigt in dit, zoals in alle andere gevallen, de volledige vrijheid van geweten. Op al de graven, waar zulks door de familie gevraagd wordt, worden kruisen aangebracht. Een omzendbrief is zelfs in die zin naar de nabestaanden van al de gesneuvelden gezonden.

Daarna werd het woord verleend aan de heer Cools die een beknopt overzicht gaf van de geldelijke toestanden met betrekking tot de

opgevorderde oorlogsbelasting. De burgemeester stelt voor over te gaan tot het stemmen der oorlogsbelasting ten bedrage van 6 miljoen. De belasting werd met algemene stemmen door de raad aangenomen.

21 december 1915

Het Vlaamsche Nieuws bevat de volgende mededeling van de Duitse gouverneur van de vesting Antwerpen:

Op hoger bevel worden op dit ogenblik de wijnen (met inbegrip van de champagnewijn en van de sterke dranken), die het eigendom zijn van vijandelijke vreemdelingen en van Belgen, die uit het land gevlucht zijn, ter bevoorrading van de troepen, tegen ontvangstbewijs in beslag genomen. Moeten alleen als gevluchte Belgen aangezien worden diegenen, welke uit eigen beweging vertrokken zijn en nog afwezig zijn, echter niet, wanneer zij, door hun plicht gebonden of daartoe gedwongen, zich als officier, beambte of soldaat in het Belgische leger of als krijgsgevangene in Duitsland bevinden. Op deze personen is de beslagneming niet toepasselijk.

De beslagneming zal geschieden door een commissie, en te Antwerpen, op bevel van het Gouvernement, door twee vertegenwoordigers van de stad, als getuigen, worden bijgewoond. In de plattelandsgemeenten moet de beslagneming eveneens bestendig door een vertegenwoordiger van de gemeente worden bijgewoond.

Onder opschorting van de beslagneming, is de commissie gemachtigd in bijzondere gevallen, aan de eigenaars, op hun verzoek 10 procent voor eigen gebruik te laten.

Voor de in beslag genomen wijnen, enz., zal overal een regelmatig ontvangstbewijs worden afgeleverd, waarop de waarde van de wijnen, enz., inkoopprijs, zal worden aangeduid.

Hierbij wordt het ten strengste verboden op het gebied van de vesting Antwerpen, over de wijn, de Champagnewijn en de sterke dranken te beschikken; dit slaat in het bijzonder op iedere afhaling uit de wijnkelders of andere bewaarplaatsen van de voorraden, die aan de vijandelijke buitenlanders en gevluchte Belgen toebehoren.

Overtredingen worden met een geldboete van ten hoogste 5000 mark of met gevangenis tot één jaar en met verbeurdverklaring van de wijnen, enz., zonder ontvangstbewijs gestraft. De bestraffing zal door het Gouvernementsgericht geschieden.

Ter dood veroordeling in België.

Wij lezen in Het Vlaamsche Nieuws de volgende bekendmaking van de Duitse gouverneur van de vesting Antwerpen, gedagtekend 8 december:

De Belg Leon Parant is wegens krijgsverraad door het Gouvernementsgericht der vesting Antwerpen ter dood veroordeeld geworden. Hij heeft aanhoudend soldaten en krijgsvrijwilligers aan het vijandelijke leger toegevoegd. Ook was hij in betrekking met Franse spionnen, heeft hen bijstand verleend en een spion bij zich opgenomen.

Het oordeel is heden door doodschieten uitgevoerd geworden.

22 december 1915

Veroordelingen in België.

Onze correspondent schrijft uit Brussel, dat ambtelijke bekendmakingen daar aangeplakt, het volgende melden:

De rechtbank te velde heeft in zitting van 9 december te Charleroi dit vonnis geveld:

De vreemdeling Alexander Izek, zonder nauwkeurig vastgestelde nationaliteit, laatst woonachtig te Brussel, is ter dood veroordeeld op grond van verraad tijdens de staat van oorlog begaan.

De gepensioneerde generaal Lucien Buys, van Antwerpen, en de werkman Alexander de Bok, van Brussel, beiden van Belgische nationaliteit, zijn, op grond van medeplichtigheid aan verraad tijdens de staat van oorlog gepleegd, veroordeeld:

Buys tot drie jaar dwangarbeid, de Bok tot twee jaar en zes maanden dwangarbeid.

De doodstraf tegen Izek is op 10 december voltrokken.

30 december 1915

Uit Antwerpen.

Voor Diesterweg's schoolkinderen (van onze correspondent Emanuel de Bom).

De oproep, laatst ook hier gedaan voor het werk der Antwerpse onderwijzers, is door velen gehoord geworden. Het bestuur vraagt

mij, in deze krant een woord van dank te laten verschijnen aan het adres van de gulhartigen, die het werk hebben bedacht. Ook uit Nederland is menige zending toegekomen. Wat het bestuur doet schrijven: "Die tegemoetkoming zal ons niet alleen in staat stellen tijdelijk te voorzien in de uitgaven van de schoolsoep voor ruim 1200 behoeftige leerlingen der kindertuinen, die dagelijks een eetmaal ontvangen, maar heeft de overtuiging versterken, dat Diesterweg's liefdadige instellingen onverminderd op sympathie en ondersteuning mogen rekenen. Zulks heeft het comité aangezet om toebereidselen tot verder uitbreiden van zijn werkzaamheden te maken. Het hoopt daartoe alle bestuurlijke moeilijkheden te overwinnen. Van de vrijgevigheid van het publiek zal grotendeels de mate van uitbreiding afhanden. Elke gave, hoe gering ook, wordt dankbaar door de voorzitter, de heer H. Serneels, Lange Ypermanstraat 41, Antwerpen, tegemoet gezien."

7 januari 1916

Veroordelingen in België.

Het Vlaamsche Nieuws bevat de volgende mededeling van Duitse zijde:

Bij vonnis van 22 december 1915 van de veldkrijgsraad zijn hierna vermelde personen veroordeeld:

Tot levenslange dwangarbeid:

1. Laura Acar, naaister te Gent.
2. Emiel De Paepe, scheepsbevrachter te Antwerpen.

Tot 15 jaar dwangarbeid:

3. Armandus Thonard, verkoper te Brussel.

Tot 3 jaar dwangarbeid:

4. Vrouw Celina Thinar, te Brussel.
5. Felicia Acar, rentenierster te Gent.
6. Jan Verheeken, werkman in de werkhuizen van de spoorweg te Gent.
7. Vrouw Juliana Verheeken, te Gent.

Tot 2 ½ jaar dwangarbeid:

8. Joanna Acar, borduurster te Gent

Tot 5 jaar dwangarbeid:

9. Hendrik Crockaert, werkman te Rijsel.

Laura Acar en Armandus Thonard hebben getracht posten op te stellen om verspieding uit te voeren op de spoorweg: zij hebben ook de vijand mondeling en schriftelijk ingelicht over oorlogszaken.

Verheeken heeft zich schuldig gemaakt aan verspieding op de spoorweg.

De Paepe heeft verspieding uitgevoerd ten voordele van de vijand.

Crockaert heeft getracht verspieding uit te voeren.

De overige veroordeelden hebben daartoe hun hulp verleend.

De veldkrijgsraad heeft alleen met het oog op de jeugdige ouderdom van de voornaamste schuldige, Laura Acar, ervan afgezien de doodstraf tegen haar uit te spreken.

11 januari 1916

Men meldt ons:

In de afgelopen nacht, 5 minuten voor 4 uur, is te Breda een hevige slag gehoord, waardoor vele bewoners wakker schrokken. Daar er noch te Breda, noch in de omstreken iets is gebeurd, veronderstelt men, dat de slag afkomstig is van een ontploffing in België.

14 januari 1916

Veroordelingen in België.

In het Vlaamsche Nieuws worden door de Duitse overheid in België de volgende veroordelingen bekend gemaakt:

Door vonnis van een veldgerecht bij het gouvernement der vesting Antwerpen van 4 januari 1916, werden wegens poging tot krijgsverraad o.a. veroordeeld:

1. Siegmund Katz, handelaar in Antwerpen, tot 6 jaar en 1 maand tuchthuis;
2. Willem Franse, landbouwer in Antwerpen tot 4 jaar en 1 maand tuchthuis;
3. Gerardus Dewever, schoenmaker in Antwerpen, tot 3 jaar en 6 maanden tuchthuis;
4. Joris Crabbe, toezienaar in Antwerpen, en Josepha Lissen, verkoopster in Antwerpen, ieder tot 2 jaar en 6 maanden tuchthuis.

Bij vonnis van 22 december 1915 van een veldkrijgsraad zijn hierna vermelde personen veroordeeld:

1. Laura Acar, naaister te Gent, en
2. Emiel De Paepe, scheepsbevrachter te Antwerpen, beiden tot levenslange dwangarbeid.

3. Armandus Thonard, verkoper te Brussel, tot 15 jaar dwangarbeid;
4. Vrouw Celina Thonard, te Brussel,
5. Felicia Acar, rentenierster te Gent,
6. Jan Verheeken, werkman in de werkhuzen van de spoorweg te Gent,
7. Vrouw Juliana Verheeken te Gent: elk tot 3 jaar dwangarbeid.
8. Johanna Acar, borduurster te Gent, tot 2 ½ jaar dwangarbeid.
9. Hendrik Crockaert, werkman te Rijsel, tot 5 jaar dwangarbeid.

Laura Acar en Armandus Thonard hebben getracht posten op te stellen om verspieding uit te voeren op de spoorweg; zij hebben ook de vijand mondeling en schriftelijk ingelicht over oorlogszaken.

Verheeken heeft zich schuldig gemaakt aan verspieding op de spoorweg.

De Paepe heeft verspieding uitgevoerd ten voordele van de vijand.

Crockaert heeft getracht verspieding uit te voeren.

De overige veroordeelden hebben hulp daartoe verleend.

De veldkrijgsraad heeft alleen met het oog op de jeugdige ouderdom van de voornaamste schuldige, Laura Acar, ervan afgezien de doodstraf tegen haar uit te spreken.

16 januari 1916

Men meldt uit Aardenburg aan de Middelburgsche Courant:

Langs de Belgische grens zal van Duitse zijde nog een tweede elektrische draad worden gespannen en zulks ongeveer 100 meter landinwaarts.

Alle gebouwen die zich binnen de 100 meter bevinden, moeten ontruimd worden, terwijl die gebouwen waar ze in de weg staan zullen opgeruimd worden.

Deze maatregel dient om te voorkomen, dat nog personen over de grens gaan. Allen die toch binnen de draden aangetroffen worden, zullen neergeschoten worden. Deze daad heeft onder de Belgen weer veel verbittering veroorzaakt.

4 februari 1916

Te Antwerpen is sedert woensdag de controle op inkomende en uitgaande schepen zeer versterkt. De schepen worden lange tijd opgehouden. Zo kwamen de passagiersboten Telegraaf (van Rotterdam op Antwerpen) beide dagen met veel vertraging te Hansweert aan. De reden van het verscherpt onderzoek kan men niet te weten komen.

Ter dood veroordeling in België.

Onze correspondent schrijft uit Brussel dat daar op 2 februari het volgende werd aangeplakt.

Bij vonnis van de rechtbank te velde is de gewezen Belgische soldaat Paul Lodewijk Mertens, uit Lier, bij Antwerpen, wegens spionage ter dood veroordeeld.

Mertens heeft schetsen gemaakt van door de Duitsers versterkte punten in de sector Lier van de vesting Antwerpen; vervolgens heeft hij gepoogd deze tekeningen naar Holland te brengen, benevens inlichtingen betreffende verdedigingswerken van een brug, met het doel al deze inlichtingen ter beschikking van de vijand te stellen.

Hij werd gearresteerd op het ogenblik dat hij probeerde over de grenzen te komen.

De veroordeelde is op 25 januari 1916 te Hasselt gefusilleerd.

9 februari 1916

Van de Brabantse grens meldt men ons:

Sedert een paar dagen is de Belgische grens weer geheel gesloten. Bijna niemand mag België verlaten. Zaterdag had de trein Antwerpen-Roosendaal één passagier. Het brood voor de grensgemeenten wordt doorgelaten, evenals de dagbladen. Het is ten strengste verboden aan de grens een gesprek te voeren. De gemeenteraadsleden van Kapellen, die buiten de versperring wonen, mogen de vergadering van de gemeenteraad niet bijwonen, ook het lid van de Provinciale Staten voor Antwerpen, de heer Bastijns, heeft geen vergunning gekregen om naar Antwerpen te gaan. De smokkelhandel is nu tijdelijk stopgezet door ... de Duitsers. De Belgische opkopers durven niet meer inslaan, omdat zij niet weten, wanneer ze de waren achter de versperring zullen kunnen brengen.

15 februari 1916

Baarle-Hertog.

Naar aanleiding van een polemiek tussen twee Belgische bladen (de XXe Siècle en Vrij België) over de Nederlandse maatregelen ten aanzien van de bewoners van Baarle-Hertog, meldt het Handelsblad dat men hier in hoofdzaak heeft te denken aan beteugeling van smokkelarij. De enclave is omgeven door een prikkeldraadafrastering met slechts enkele doorgangen er in en er

worden identiteitsbewijzen gevergd van de passanten, omdat ze nu eenmaal vreemd gebied vormt en men precies hetzelfde ook heeft toegepast op andere (Duitse en Belgische) grensgedeelten ten einde te kunnen toezien op wat er in- en uitgaat. Nu zou men kunnen vragen: Waartoe dient dit echter ten aanzien van een enclave, die immers geen achterland heeft, maar dan is het antwoord: Ter voorkoming van het vormen van een smokkeldepot binnen die enclave, die vlak bij de (grote) grens is gelegen, zoals er in andere streken reeds meer getracht zijn te vormen.

19 februari 1916

Baarle-Nassau en Baarle-Hertog.

Men schrijft ons:

Het is een eigenaardige toestand daar te Baarle-Nassau. Twee naties in één dorp, dat niet op de grens der beide landen ligt, maar voor zover het Belgisch gebied is, als een eiland in het Nederlandse gebied ligt besloten. Op honderd passen van het Nederlandse raadhuis wappert de Belgische driekleur van het raadhuis van Baarle-Hertog. De laatste gemeente vormt de meest grillige enclaves in het Hollandse gebied en in die enclaves liggen weer Nederlandse enclaves. Langs de straten staan Belgische en Nederlandse huizen door elkaar, te onderscheiden door de zwarte en witte nummerplaatjes. Maar dat is ook welhaast de enige onderscheiding. De verkeerswegen zijn overal uniform aangelegd, de spoorlijn mijdt het Belgische gebied niet, telegraaf- en telefoonlijnen zijn gespannen alsof het één gemeente was.

Het spreekt vanzelf dat een dergelijke toestand, die reeds dateert van de vrede van Munster, een vruchtbare bodem oplevert voor conflicten. Het is echter aan de goede geest van de bevolking en de

plaatselijke autoriteiten der beide gemeenten te danken, dat die steeds vermeden zijn kunnen worden, zodat ook nooit de urgentie is gevoeld van een grensregeling, hoewel reeds meermalen gemengde commissies zich daarmee hebben bezig gehouden. Tot nu toe evenwel zonder enig resultaat.

Toen in het begin van de grote oorlog van verschillende artikelen de uitvoer verboden werd, is de toepassing van die besluiten voor de enclaves der gemeente Baarle-Hertog verzacht, door aan alle inwoners toe te staan zich van het voor eigen gebruik nodige te voorzien op Nederlands gebied. Handelaars mochten echter geen voorraad opdoen, omdat gevreesd werd, dat Baarle-Hertog tot een opslagplaats zou gemaakt worden van verschillende goederen, die van daar uit in kleine partijtjes over de zogenaamde "grote grens" zouden worden gesmokkeld. Een vrees, die echter vrijwel ongegrond mag worden genoemd, omdat de afstand tot de grote grens nog een half uur tot een uur bedraagt.

Hoe het zij, de neringdoenden in Baarle-Hertog wisten zich te helpen door op Nederlands gebied een huis of kamer tot filiaal in te richten en daar hun klanten te bedienen. En dat overigens het toezicht niet tot het uiterste werd doorgevoerd, blijkt wel het best hieruit, dat in Baarle-Hertog een complete installatie voor draadloze telegrafie kon worden aangevoerd onder het voorwendsel, dat dat alles, motoren, koperdraad, enz. moest dienen voor een aldaar in te richten vluchtelingenkamp.

Snel bleek echter de werkelijke bestemming en werden maatregelen genomen om de uitvoerverboden voor die artikelen ook metterdaad te handhaven. Deze artikelen mogen, om het gebruik, dat ervan werd gemaakt bij het draadloos telegrafisch station, hetwelk als een operatiebasis van een der oorlogvoerenden

te beschouwen is, in geen geval van ons neutraal gebied uit worden toegevoerd.

De aangewezen weg daartoe zou zijn geweest het terrein der installatie te isoleren. Dat is echter niet mogelijk, omdat het een deel vormt van een grote enclave, die zich in grillige vormen ook over een gedeelte der bebouwde kom uitstrekt. Daarom is thans een versperring van prikkeldraad getrokken om het gehele dorp en naaste omgeving en zijn dus Hollanders en Belgen opgesloten in één omheining. Daarbinnen mag niets worden ingevoerd, wat kan dienen voor de exploitatie van het station voor draadloze telegrafie, tenzij met bijzondere vergunning van het militair commando. Ook de Nederlanders hebben die vergunning nodig.

De Belgische autoriteiten wilden niet in een voorstel treden om het terrein van het telegrafiestation af te sluiten en de ingang op Nederlands gebied te maken, waardoor o.a. aan een 700-tal Belgische onderdanen heel wat ongerief met passen, enz. bespaard ware gebleven. Temeer was er reden geweest, in dat voorstel te treden, omdat volgens bewering der ingenieurs, die het telegrafiestation beheren, de daar aanwezige voorraden toereikend zijn om de exploitatie nog twee jaar voort te zetten.

Ook ten aanzien van de bevoorrading van de Belgische neringdoenden is op voorstel van de burgemeester van Baarle-Hertog een bevredigende regeling getroffen bij een resolutie van de minister van financiën van 29 januari jl. Een gemengde commissie, bestaande uit de inspecteur der directe belastingen, enz. als voorzitter, de kantonnementscommandant, beide burgemeesters en van iedere gemeente twee raadsleden, beoordeelt, of de tot haar gerichte aanvragen tot aanvulling van de winkelvoorraad, toereikend voor een maand, kunnen worden ingewilligd. De

Belgische inwoners van Baarle-Hertog profiteren dus mee van de betrekkelijk lage prijzen (vergeleken met die in het België over de grote grens) der levensbehoeften in Nederland. Het spreekt vanzelf, dat zij niet in aanmerking komen voor distributie van regeringsvarkens, regeringsvis enz.

Hoewel dus de Nederlandse bewoners de last van het passenstelsel, enz. moeten dragen, omdat de Belgische autoriteiten de exploitatie van het station voor draadloze telegrafie niet willen staken, is er toch in het geheel geen sprake van een gespannen verhouding tussen de nationaliteiten. De bevolking gaat als steeds kameraadschappelijk met elkaar om en maakt het zich niet moeilijk.

Ieder, die binnen de omheining komt, en alles wat daar wordt ingevoerd, wordt echter aan een nauwkeurig onderzoek onderworpen. Dat daarbij wel eens eigenaardige ontdekkingen worden gedaan, spreekt vanzelf. Zo is er een Belgische commissie te Breda, die zich bezig houdt met het verzenden van pakjes aan de Belgische soldaten aan het front. Omdat het voor de adressanten zo aardig is, als die pakjes worden verzonden van een Belgisch postkantoor, worden die pakjes aan het postkantoor te Baarle-Hertog, dat in dezelfde enclave ligt als het station voor draadloze telegrafie, bezorgd. Onlangs bleek, dat van de driehonderd pakjes er honderd waren, die 1 kg vaseline bevatten. Dat geeft wel te denken.

De maatregelen te Baarle-Nassau genomen zijn aanleiding geweest tot tendentius gestelde artikelen, o.a. in de XXe Siecle en de Matin, waarin het wordt voorgesteld, alsof de ingezetenen van Baarle-Hertog de noodzakelijke levensbehoeften worden onthouden, en met represailles bedreigd wordt.

Wij hebben ons naar aanleiding daarvan gewend tot de burgemeester van Baarle-Hertog, die ons zeer welwillend te woord stond en vol lof was over de maatregelen door het Nederlands gouvernement genomen.

Hoewel hij aan verschillende dagbladen had verzocht geen artikelen op de nemen over Baarle-Hertog zonder zijn voorkennis, was dit thans toch geschied en wel op het meest ongelegen oogenblik, nu nl. de regeling inzake de bevoorradingskwestie geheel overeenkomstig het voorstel van de burgemeester was goedgekeurd en op het punt stond in werking te treden. De burgemeester noemde de bewuste artikelen onzin, afkomstig van schrijvers zonder enige verantwoordelijkheid en de voorgestelde represaillemaatregelen te dwaas om van te spreken.

Hij betreurde het, dat ze geschreven waren en wenste niets liever dan dat men zijn gemeente met rust liet. Hij verzocht er vooral op de wijzen, dat de regeling van de bevoorrading was goedgekeurd voor het verschijnen van de bewuste artikelen, opdat deze niet later als resultaat daarvan zou worden geprezen.

Wel waren er natuurlijk kleine klachten, zo over het optreden van sommige lagere beambten. Ook wil het er bij de bevolking nog niet in, dat boter en chocolade tot de artikelen behoren, die dienst kunnen doen bij de installatie voor draadloze telegrafie, zodat ieder slechts met vergunning van het militair commando zoveel mag opdoen als voor zijn gezin nodig is, maar over het algemeen vond de burgemeester, dat Baarle-Hertog vergeleken bij de Belgische gemeenten over de grote grens Luilekkerland zelf is.

In de vergadering van neringdoenden, waarin hij de nieuwe maatregelen heeft toegelicht, heeft hij de aanwezigen dan ook op

het hart gedrukt, zich precies aan de voorschriften te houden, opdat niet de gunstige bepalingen weer door het Nederlandse gouvernement zouden worden verscherpt.

Blijkt uit het bovenstaande, dat de ingezetenen van Baarle-Hertog ingenomen zijn met de getroffen maatregelen, ook de beheerders van het station voor draadloze telegrafie zullen het zonder twijfel, waar hun voorraad voor twee jaar voldoende is, op prijs weten te stellen, dat dat station, voor de bewaking waarvan in het begin, uit vrees voor vijandelijke aanslagen, werd gewerkt o.a. met bloedhonden en zoeklicht, thans onder de bijzondere bewaking staat van het Nederlandse leger.

De “Belgische hoogleraar-krijgskdokter”, die, zoals men weet, in Vrij België zijn ondervindingen vertelt met de (Belgische) geneeskundige dienst te velde opgedaan, bespreekt ditmaal de “verhouding van het ambulancekorps met de troepen buiten en bij de strijd”. Wij veroorloven ons zijn beschouwing hier over te nemen.

De inrichting van innige betrekkingen tussen het ambulancekorps en de troepen die het moet bedienen, schijnt mij, zo schrijft de hoogleraar-krijgskdokter, van overwegend belang om van de geneeskundige schikkingen en werkzaamheden al het nut te verkrijgen, dat men er van verwacht. Wat gebeurde gewoonlijk, wanneer het ambulancekorps op het slagveld in werking kwam?

Buiten de dagen van zwaar gevecht lag het ambulancekorps op een afstand van 3 tot 30 kilometer van de troepen, waaraan het gehecht was. Er had geen rechtstreekse geneeskundige samenwerking plaats tussen de bataljonsdokters, die bij de troepen bleven, en de dokters van het ambulancekorps. De eersten stuurden de zieken

naar de infirmerie der legerdivisie, door de tweede ingericht en bestuurd, maar dat was al; in menig geval kenden deze verschillende dokters elkaar zelfs niet.

Een gevecht begint, het strekt zich plots op een grotere linie uit. Het ambulancekorps wordt naar voren geroepen met zijn wagens. Op een bepaald punt moet het een verbandplaats inrichten en zijn wagens wat naar voren sturen om de gekwetsten af te halen. Welke troepen voor de verbandplaats liggen en hoe en waar, weet het ambulancekorps nooit met enige juistheid. Welke regiments- en bataljonsdokters daar werkzaam zijn kan het ambulancekorps slechts raden; de bijgevoegde dokters van het ambulancekorps kennen deze troependokters niet, met wie ze nu plotseling zouden moeten samenwerken voor het vervoer der gekwetsten. Waar deze dokters de hulpposten zouden gevestigd hebben, kan het ambulancekorps pas vermoeden, want het komt eerst in de streek aan, wanneer het gevecht reeds aan de gang is en het moet zich zorgvuldig laten inlichten om de verbandplaats wel op het aangeduide punt te plaatsen. De wagens, die op zoek naar de gekwetsten gaan, naderen zoveel mogelijk tot bij de troepen, doch dit doen zij blindelings, want over de ligging der hulpposten hebben zij geen of uiterst onvolledige aanduidingen en de gunstige punten tot het verzorgen en vervoeren der gekwetsten zijn best geen strategisch belangrijke. Het zou voordelig zijn, dat op dit ogenblik iets de verbinding zou verzekeren tussen de hulpposten door de bataljonsdokters gesticht en het optredend ambulancekorps. Het oude reglement voorzag in het geval; het schonk aan elk bataljon een bataljonsdokter en een hulpdokter, doch daarenboven had elk regiment een regimentsdokter. Bij de aanvang van een slag, toen de gepaste hulpposten in orde waren, moest de regimentsdokter de verbandplaats van het ambulancekorps opzoeken en daar werkzaam zijn. Hij wist dus, waar de troepen en waar de hulpposten

lagen en de nodige verbinding tussen de troependokters en het ambulancekorps was daardoor theoretisch verzekerd. In de loop van de oorlog werd op deze wijze niet te werk gegaan; het was steeds een bataljonsdokter, die dienst deed als regimentsdokter, of de regimentsdokter deed tegelijkertijd dienst als bataljonsdokter en in beide gevallen moest hij bij zijn mannen en bij zijn ambulancewagens blijven.

Wij zijn overtuigd, dat de bataljonsdokter, om nuttig werk op het gepaste ogenblik te verrichten, een grote onafhankelijkheid in zijn werkzaamheden moet genieten. In de loop van een gevecht zal het ook voor de regimentsdokter moeilijk, soms onmogelijk, en altijd hoogst gevaarlijk zijn de verschillende hulpposten op te zoeken, vooraleer naar de verbandplaats te vertrekken.

De vergadering van alle bataljonsdokters om de regimentsdokter in de loop van de strijd is naar onze mening een schikking, die niet kan behouden worden; in de meeste gevallen is zij onuitvoerbaar. De opzoekingen zouden wellicht doelmatiger doorgevoerd worden door de wagens en de jonge dokters van het ambulancekorps zelf, en des te gemakkelijker en sneller zou deze verbinding tot stand gebracht worden naarmate onder de deelnemende formaties, bataljons en ambulancekorps, bestendige geneeskundige betrekkingen zouden bestaan. Wat geschiedde dan in de werkelijkheid? Het ambulancekorps stuurde wagens vooruit, op bepaalde punten, die het zelf aanduidde; elke aanvraag om hulp, uitgaande van welkdanig punt van het slagveld, werd onmiddellijk beantwoord door het sturen van wagens, brankardiers en dokters. Zodra de militaire overheid het toeliet werden delen van het slagveld door brankardiersgroepen bezocht onder leiding van de dokters.

Hoe verliepen nu deze verschillende werkzaamheden? Bij de tweede slag bij Hofstade kwam het ambulancekorps ter plaatse op het ogenblik, waarop onze troepen vooruittrokken boven het dorp. De eerste gekwetsten kwamen te Hofstade aan. Dicht bij de kerk werd een verblijfplaats ingericht; de automobielwagens werden naar voren gestuurd tegen en over de spoorweg. De wagens vonden één hulppost van een bataljonsdokter, bij de spoorweg gelegen, méér niet, en drie regimenten stonden daar op de strijdlinie! De verbandplaats was weldra in volle werking: de wagens trokken op en keerden weer, geladen met gekwetsten, rechts en links gevonden; de verbanden werden nagezien, vervangen of vervolledigd en de gekwetsten rechtstreeks naar een spoorweghalte gevoerd. Ieder had zijn werk en niemand dacht er aan zijn tijd te verliezen met de verschillende bataljonsdokters op te zoeken; wanneer groepen brancardiers met draagberies optrokken en de dokters, die ze leidden, toevallig op de weg bataljonsdokters of hulpdokters ontmoetten, dan kwam men er zelfs niet toe gemeenschappelijke schikkingen te treffen. Bij de avond en 's nachts kwamen nu een diepe duisternis, een afgrijselijk onweer en een streng verbod lantaarns aan te steken alle verdere waakzaamheid voor het ambulancekorps onmogelijk maken; noch dokters, noch brancardiers wisten waar de troepen lagen, waar de bataljonsdokters te vinden waren, waar de bataljonsdokters hun gekwetsten verzamelden. In deze ongunstige toestand vond ik een veroordeling der al te onafhankelijke werking gedurende de dag; misschien zou een betere samenwerking met de bataljonsdokters veroorloofd hebben ook in de nacht nuttig werk te verrichten.

De volgende dag bevond ik mij gans alleen op onderzoekingstocht, ver van de verbandplaats: boven Zemst kwam ik in een huis, waar zes gekwetsten aan de zorgen van twee brancardiers overgelaten waren; deze laatsten waren zonder hulp; de bataljonsdokter was

verder met de troepen opgetrokken. Het was louter toeval, dat ik daar voorbijkwam. Het feit scheen mij een nieuw bewijs, dat slechts één maatregel op beslissende wijze het snelle vervoer van al deze gekwetsten kon verzekeren, namelijk een meer gepaste samenwerking van de bataljonsdokters met het ambulancekorps en de kennismaking door het laatste van alle hulpposten, door bataljonsdokters ingericht en van alle schikkingen, die zij treffen over huizen of wegen, waar zij hun gekwetsten brengen of laten. In de loop der gevechten wij Walem, Waarloos en omstreken had de geneeskundige overheid van het ambulancekorps kennis van de ligging van twee hulpposten: één te Duffel en één tussen Duffel en Waarloos. De tweede dag van het hevig geschutgevecht toen het dorp Walem, de waterwerken en de brug zo geweldig beschoten werden, konden we niet tot de voorste loopgraven geraken, omdat wij slechts één enkele weg kenden, die er heen leidde, de grote steenweg, die op dit ogenblik stukgeschoten werd. Een veel praktischer zijweg was ons volkomen onbekend! Bij de eerste rustpozen in de beschieting, in de allereerste uren van de dag, was het aan de bijgevoegde dokters van het ambulancekorps wel mogelijk, maar niet veroorloofd zich op deze plaatsen te begeven. Daarvoor moesten ze met een bepaalde zending belast zijn. De ligging der troepen en de plaatsing der hulpposten gaan verkennen gold niet als reden tot afwezigheid.

Dat de bataljonsdokters, welke hulp nodig hebben, deze slechts aan te vragen hebben, is een weinig doelmatige oplossing. Het schijnt ons steeds gepaster, dat de dokters van het ambulancekorps, die over automobieltwagens beschikken, ten allen kanten de bataljonsdokters en hun hulpposten zouden opzoeken, dan dat deze dokters hun troepen verlaten om soms op 30 minuten afstand de verbandplaats te komen opzoeken en er een dokter te halen om hem hun ligging aan te duiden. Het spreekt vanzelf, dat als eenmaal

een hulppost ingericht is, de bataljonsdokter of de brancardier al het mogelijke doen om met het ambulancekorps in verbinding te geraken en zelf te den einde iemand op de naast liggende grote baan op wacht stellen; maar het grote opzoekingswerk wordt gemakkelijk geleverd door de dokters van het ambulancekorps, die zich daartoe in de gunstigste voorwaarden bevinden.

Op een dag kon ik in de loop van één enkele reis op één uur tijd drie hulpposten ontdekken, die alle drie gekwetsten tot het vervoer bereid hadden en wiens verbindingen niet hadden kunnen verzekerd worden.

Op zekere namiddag waren er te Waarloos misschien vijftien van onze automobielen aan het rusten, terwijl gekwetsten tot de verbandplaats kwamen op boerenkarren en op kruiwagens. Het was pijnlijk voor de gekwetsten, niet vererend voor ons en van een schadelijke zedelijke invloed op onze troepen. Toch had men op deze namiddag wagens gestuurd, overal waar men er om vroeg en was men zelf hier en daar persoonlijk gaan kijken, doch stelselmatig werd het bezoek der bataljonsdokters niet doorgedreven.

Op de IJzer kwam het ambulancekorps ter plaatse, toen alles reeds volop aan de gang was en er geen middel meer was om zich nauwkeurig in te lichten over de ligging der verschillende bataljonsdokters. Met één enkele bataljonsdokter kwamen wij op regelmatige wijze in betrekking. Bij gepastere verbinding tussen het ambulancekorps en de troepen zouden hier op bepaalde plaatsen de gekwetsten sneller vervoerd zijn geweest.

2 maart 1916

Men seint ons uit Roosendaal:

Sedert gisteravond wordt hier van het westelijke front een trommelvuur gehoord, zo hevig als nooit tevoren is waargenomen. De ruiten rinkelen voortdurend.

16 maart 1916

Veroordelingen in België.

De Duitse gouverneur-generaal in België heeft de volgende veroordelingen bekend gemaakt:

Bij vonnis van 1 maart 1916 van een veldkrijgsraad, zijn hierna volgende personen wegens krijgsverraad (bestaande in het overbrengen van inlichtingen over troepentransporten), of wegens niet verwittigen van de Duitse overheid, veroordeeld:

Ter dood: 1. Adolf Lampert, handelsreiziger te Brussel; 2. Hermina Wanenkem, naaister te Brussel; 3. Theofiel De Ridder, behanger te Brussel; 4. Leonce Roels, notaris te Zottegem; 5. Jeroom Jacmin, ingenieur te Halle; 6. Alfred Balthazar, elektro-werktuigkundige te Halle; 7. Arthur Pollet, smid te Manage; 8. Alfred Ghislain, handelsreiziger te Hornu; 9. Desiderius van den Bosche, handelaar in sigaren te Zottegem.

Tot levenslange dwangarbeid: 10. Leopold Gesp, fabriekwerker te Turnhout; 11. Edward van Gelder, fabriekwerker te Turnhout; 12. Alfred Wibert, baanwachter te Boussu;

Tot 15 jaar dwangarbeid: 13. Jozef Vignoble, elektro-werktuigkundige te Ath; 14. Arthur Goossens, elektro-werktuigkundige te Ath; 15. Alfons Maton, baanwachter te Boussu; 16. Achille Wanenken, hulparbeider te Marcinelle; 17. Eva Dehaut,

naaister te Brussel; 18. Victor Vandeborne, haarsnijder te Halle; 19. Julius Grebet, zaakvoerder te Doornik;

Tot 12 jaar dwangarbeid: Hendrik Poriau, kleermaker te Zottegem;

Tot 10 jaar dwangarbeid: Leopold Bennami, elektro-werktuigkundige te Ath; Vrouw Louiza Pollet te Manage; Omer Poriau, kleermaker te Zottegem; Remigius Boone, kantoorklerk te Antwerpen; Petrus Vandeborne, tekenaar te Halle; Bonifacius Tissen, beambte bij het kadaster te Brussel;

Tot 3 jaar dwangarbeid; Emiel Carlier, zaakvoerder te Ath;

Tot 4 maanden gevangenis: Emiel Poriau, kleermaker te Zottegem; Maurits Michels, handelsreiziger te Deinze; Gustaaf Barbleux, letterzetter te Doornik; Jan Lampens, 1^e schepen te Gent, Emanuel Droeshout, hoofdtreinwachter te Gentbrugge;

Tot 3 maanden gevangenis: Marcel Liebert, fabriekbezitter te Gent.

De doodstraf, uitgesproken tegen Roels, De Ridder, Jacmin, Balthazar, Polet, Ghislain en van den Bosche is heden door de kogel voltrokken.

Bij vonnis van 29 februari 1916 van een veldkrijgsraad zijn eveneens veroordeeld wegens poging tot krijgsverraad of wegens het verlenen van hulp bij dit misdrijf, bestaande in het toevoeren van manschappen naar het vijandelijk leger:

Tot 10 jaar dwangarbeid: Edgar Pepin, student in de geneeskunde te Pâturages.

Tot 3 jaar en 3 maand dwangarbeid: Adolf Tacniers, meubelmaker te Pâturages; Paul Ruelle, handelaar te Pâturages, David Ruelle, mijnwerker te Pâturages;

Tot 1 jaar dwangarbeid: Karel Honorez, mijnwerker te Warmes.

Tot 3 maanden gevangenis wegens niet verwittiging van de Duitse overheid: echtgenote Antonia Honorez te Wasmes.

17 maart 1916

Te Roosendaal is gisteren een Duitse onderofficier aangekomen, die in Baarle-Nassau over de grens was gegaan. Twee anderen waren, volgens hem, door de elektrische draad gedood; een vierde was doodgeschoten door de wacht. De deserteur vertelde, reeds aan het oost- en het westfront gestreden te hebben en enige malen gewond te zijn geweest; thans moest hij naar Constantinopel, doch hij had er genoeg van en was te Turnhout gedeserteerd. Daar hij niet in uniform was, is hij niet geïnterneerd.